

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Аграрна сфера та сільська територія являються колискою нації та суспільним середовищем її формування, становлення та розвитку. Останнім часом увага до проблем формування соціального капіталу та розвитку сільських територій значно зросла. Ці тенденції характерні як у країнах європейської спільноти так і в Україні. Загострення уваги до вищезазначених питань знайшло відображення у наукових дослідженнях різних науковців які є багатоплановими, відрізняються не лише за тематичним наповненням, але й методикою, інформаційними джерелами, об'єктами дослідження. Але ще не достатньо дослідженими залишаються питання формування соціального капіталу аграрної сфери. Це пов'язано з тим, що в аграрному секторі України зростає напруга: збільшуються політичні ризики, зберігається тенденція падіння світових цін на сільгоспкультури, при цьому зростають витрати на їх виробництво. До цього додається проблема несприятливих кліматичних умов таких як посуха у південних регіонах країни.

Поняття соціального капіталу характеризує єдність культури і структури, що складається у межах цивільних громад. Воно включає норми взаємності (довіра і толерантність) та межі громадської замученості (участь людей у спілках, громадах) [1]. Важливість соціального капіталу для сільських територій визначається їх потребою у забезпеченні необхідної якості відносин та безпосередньо не впливає на технологічні параметри розвитку, а його основна роль вбачається у поліпшенні поведінкових параметрів економічних агентів.

Формування соціального капіталу важливе для аграрної сфери і як вважає В.Л. Валентинов, значення залежності від соціального капіталу полягає у тому, що організаційні структури можуть ефективно функціонувати лише за умови базування на необхідному для них рівні соціального капіталу. Спроби створити певні структури без урахування необхідного для їх існування соціального капіталу навряд чи будуть результативними. Зокрема, на нашу думку, недостатній рівень розвитку обслуговуючої кооперації в аграрному секторі пояснюється передусім саме цією причиною, адже функціонування обслуговуючого кооперативу неможливе без довіри у відносинах між членами, їх здатності конструктивно співробітничати і досягати спільних точок зору [2].

Окремі наукові публікації Шпикуляка О.Г. описують соціальний капітал, на думку автора він поступово переходить з колективного використання до суто індивідуального – на теренах особистих господарств сільського населення.

Така позиція селян-носіїв соціального капіталу зумовлена мотиваційним і соціально-політичними аспектами розвитку села. Селяни не бажають продуктивно реалізовувати трудовий потенціал інтегруючи його в колективну працю за відсутності можливості отримувати достойний дохід від зайнятості в сільському господарстві [3].

В міру того як у процесі глобалізації колишні локальні переваги стають повсюдно доступними, конкурентоспроможність фірм, що діють на світовому ринку, все більшою мірою визначається двома факторами, які найбільш важко піддаються переміщенню, - здатністю зберігати і розвивати людські ресурси, а також створення і нарощування соціального капіталу. В цьому зв'язку відзначає Сиченко О.О., поняття соціального капіталу не тільки являє собою суму людських потенціалів людей, які проживають на даній території, а й додаткові позитивні і негативні елементи і множники [4].

Формування ефективного соціального капіталу в аграрній сфері залежить від аграрної політики, тому напрацювання в системі аграрної науки пов'язані із розвитком аграрної постсоціалістичної економіки і сільських територій повинні спрямовуватися на забезпечення стійкого розвитку. Науково-практичні принципи формування соціального капіталу на селі за умов адекватного їх використання сприятимуть ефективному соціально-економічному розвитку села як життєвого середовища і виробничо-господарської системи[3].

Розвиток соціального капіталу аграрного сектору спроможне здійснити потужний вплив на економічну динаміку в Україні, зважаючи на значні перспективи його капіталізації та прогнозовані довгострокові підвищувальні тренди на ринках основних видів аграрної продукції. Тому розвиток конкурентоспроможного аграрного виробництва в комплексному поєднанні з розбудовою сприятливих умов для сільського розвитку є національним пріоритетом.

Аграрний сектор повинен бути «провідником» у забезпеченні поступального і якісно нового рівня соціально-економічного розвитку українського суспільства. На нашу думку надзвичайно важливим є формування науково обґрунтованої, цілеспрямованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своїми стратегічними цілями та принципами відповідала б курсу на прискорену ринкову трансформацію соціально-економічної системи України та була б провідною ланкою і стимулюючим фактором.

Динаміка змін в аграрному секторі свідчить про зростання ролі великого агробізнесу як в виробництві сільськогосподарської продукції так і в формуванні соціального капіталу. Більшість сільгосппідприємств, окрім внесків у держбюджет, виділяють достатню кількість коштів на утримання соціальної сфери. Ці підприємства, як правило, на рівні з державою сприяють розвитку сільських територій, де базується їх сільськогосподарське виробництво. В Міжнародна науково-практична конференція «Економічна модель сучасності: завдання, виклики, перспективи» 374 умовах браку бюджетних коштів для фінансування соціально-економічних програм розвитку сільських територій, саме підприємства сільськогосподарської галузі беруть на себе відповідальність за формування "соціального капіталу".

Активний характер соціальної складової аграрної політики передбачає, насамперед, діяльність її суб'єктів, спрямовану на створення умов для найповнішої реалізації соціального потенціалу людини й суспільства, сутнісних сил особистості у процесі соціального розвитку.

Концепція соціальної відповідальності бізнесу (в традиційній англійській бізнес-термінології – "corporate social responsibility" (CSR)) передбачає розвиток політики соціальних інвестицій на основі взаємодії підприємницького, громадського та державного секторів у розв'язанні актуальних соціальних проблем суспільства. Кожного року великі сільськогосподарські підприємства, в середньому, "інвестують" 5-7 млн. грн. у соціальні та екологічні проекти, серед яких: ремонт доріг, медицина, освіта, культурний розвиток громад, тощо.

Особливо важливим напрямом здійснення діючої аграрної політики є робота, спрямована на провадження її соціальної складової та стабільності суспільства, в основі цього лежить безпечна соціальна складова сільськогосподарського виробника, його добробут та захищеність.

В формуванні соціального капіталу аграрної сфери одне з провідних місць займає підтримка сталого розвитку сільських територій, створення сприятливих умов для життєдіяльності та підвищення добробуту населення на основі максимально ефективного використання існуючого природно-ресурсного потенціалу територій.

Так, відродження кооперативного руху на селі, дасть змогу використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси малих сільських товаровиробників, сприяти відродженню статусу селянина як сільського підприємця та господаря виробництва, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції.

Формування соціального капіталу повинно стати найвищим пріоритетом соціальної складової аграрної політики, яка включає в себе дієву систему заходів, спрямованих на стимулювання людського потенціалу, зростання соціально-економічної активності сільського населення. Соціальна політика, яка націлена на підвищення соціальної безпеки людини, яка працює в аграрному секторі, на основі збільшення її реальних доходів, має набути направлена на розвиток нових заходів підтримки діяльності а не зводиться до пасивних видів державної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Громадянське суспільство і соціальні перетворення в Україні / Тези наук. конфер. ЛНУ ім. І.Франка, філософський факультет, кафедра філософії. 13-15 груд. 2001 р. – Львів, 2001. – С. 54-55
2. Валентинов В.Л. Теоретичні аспекти розвитку форм господарювання в аграрному секторі: роль соціального капіталу. Наук. вісн. НАУ // Редкол.: Д.О.Мельничук (відп. ред.) та ін. – К., – 2003. – Вип. 72 – 382 с. – С. 307–311. Напрям 1 «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» 375
3. Шпикуляк О.Г. Динаміка становлення соціального капіталу на селі // Економіка АПК.– 2006. – № 6. - С. 140-148
4. Сиченко О. О. Соціальний капітал і соціальний прибуток у визначенні ефективності державної соціальної ПОЛІТИКИ [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2012/7.pdf